

**Kritéria pro zajištění standardizované kvality přípravy
fyzických osob
vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny**

Obsah

- 2. Přípravy v procesu odborného posuzování**
- 3. Kritéria odborného posuzování pro zájemce o náhradní rodinnou péči**
- 3. Struktura odborného posouzení, odborní posuzovatelé a jejich role**
- 4. Forma, obsah a metody příprav zájemců**
- 5. Společné shrnutí posuzovatelů se zájemci, odborné posouzení a rozhodnutí**

1. Přípravy v procesu odborného posuzování, respektive zprostředkování NRP

Krajský úřad vede pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče (dále jen „NRP“) evidenci žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny (dále jen „evidence zájemců“) a evidenci dětí, které potřebují zajištění náhradní rodinné péče. V případě žadatelů (zájemců) i v případě dětí provádí krajský úřad tzv. odborné posouzení a to v souladu s ustanovením § 27 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Zákon). Odborné posouzení zájemců zahrnuje zejména posouzení:

- charakteristiky osobnosti,
- psychického stavu,
- zdravotního stavu,
- předpokladu vychovávat dítě,
- motivace, která vedla k žádosti o osvojení dítěte nebo k jeho svěřeni do pěstounské péče,
- stability manželského vztahu a prostředí v rodině,
- sociálního prostředí, zvláště bydlení a domácnosti,
- etnické, náboženské a kulturní prostředí žadatele,
- popřípadě další skutečnosti rozhodné pro osvojení dítěte nebo jeho svěřeni do pěstounské péče.

Dále odborné posouzení zahrnuje:

- **zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny,**
- vyjádření dětí žadatele k přijetí osvojovaného dítěte nebo dítěte svěřovaného do pěstounské péče do rodiny, jsou-li takového vyjádření schopny s ohledem na jejich věk a rozumovou vyspělost,
- posouzení schopnosti dětí žijících v domácnosti žadatele přijmout dítě do rodiny,
- a také bezúhonnosti žadatele, jeho manžela, druha, dítěte a jiné osoby tvořící s žadatelem společnou domácnost.

Závěrečné zprávy z příprav zájemců jsou tedy jedním z podkladů pro odborné posouzení zájemců. Na základě výsledků odborného posouzení je pak rozhodnuto o zařazení či nezařazení zájemců do evidence.

2. Kritéria odborného posuzování pro zájemce o náhradní rodinnou péči

V oblastech, na které se odborné posouzení zájemců zaměřuje, je možné konkrétně formulovat, co se od zájemce očekává, respektive je formulován optimální stav v jednotlivých oblastech (kritéria). Posuzující hodnotí, nakolik se tento žádoucí stav shoduje s faktickým stavem na straně zájemců. Hledají se silné stránky zájemců v jednotlivých oblastech a v případě, že jsou identifikovány nějaké potřeby, formulují se doporučení pro další práci se zájemcem. Níže jsou uvedena konkrétní kritéria k jednotlivým sledovaným oblastem.

2.1. Bezúhonnost

- Aby mohl být zájemce zařazen do evidence žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče, neměl by být v průběhu odborného posouzení trestně stíhaný.
- Zájemce, manželka, manžel, druh, družka, dítě a jiná osoba, jež žijí se zájemcem ve společné domácnosti (tzv. pod jednou střechou), by neměli být pravomocně odsouzeni pro trestný čin, který směřoval proti životu, zdraví, svobodě, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte; nebo pro jiný trestný čin, jehož spáchání může mít vliv na způsobilost zájemce o NRP k řádné výchově dítěte. To samé platí v případě trestné činnosti spáchané v zahraničí.
- Pokud zájemce spáchal jiný trestný čin, který nezakládá důvod pro ztrátu bezúhonnosti, měl by dokázat o svém trestném činu otevřeně hovořit a spolupracovat s pracovníkem sociálně-právní ochrany dětí. To samé platí v případě přestupku.
- Budoucí náhradní rodič by se měl ve svém sousedství, zaměstnání, společenství chovat v souladu s dobrými mravy.

2.2. Motivace

- Zájemce by měl dokázat pojmenovat důvody, proč se rozhodl podat žádost a přijmout dítě do NRP. Motivace se přitom mohou v čase vyvíjet či měnit. Druhy motivací mohou být různé a liší se i podle jednotlivých forem NRP (osvojení, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu).
- Pokud zájemce žije v páru, je třeba, aby se se svým partnerem / manželem na své motivaci shodli či se v ní vzájemně podpořili.
- S motivací souvisí i představa o uvažovaném dítěti ve smyslu, o jaké dítě je budoucí náhradní rodič schopen se postarat. Proto je třeba, aby zájemce uměl očekávání od příchodu dítěte do NRP pojmenovat.
- Budoucí náhradní rodič by se měl od počátku vyřizování své žádosti aktivně zajímat o problematiku dětí, které se ocitají mimo svou rodinu. Jen tak se může jeho nabízená pomoc setkat s potřebou dítěte nalézt náhradní rodinu.
- Motivace se odráží i ve spolupráci zájemce s pracovníky sociálně-právní ochrany dětí při vyřizování žádosti o NRP; zájemce by neměl celý proces nadbytečně prodlužovat.

2.3. Zdravotní a psychický stav, charakteristika osobnosti

- Zdravotní stav zájemce o NRP by měl být takový, aby umožňoval celodenní péči o přijaté dítě a zabezpečení jeho potřeb (citový vztah, jídlo, režim spánku, péče o hygienu, výchova, vzdělávání, hra atd.). Zároveň by zdravotní stav budoucího náhradního rodiče neměl být pro dítě v NRP ohrožující ve smyslu zajištění jeho bezpečí.
- Budoucí náhradní rodič by měl být schopen se s ohledem na svůj zdravotní stav postarat o dítě i v případě jeho nemoci, včetně hospitalizace dítěte, potřeby dietního stravování atd.
- Zájemce by měl být schopen každodenní sebeobsluhy a případná léčba jeho onemocnění by neměla vyžadovat každodenní návštěvu lékaře či dlouhodobé dodržování léčebného režimu, které by bylo na úkor péče o dítě.
- Zájemce by měl být schopen z hlediska svého psychického stavu naplňovat potřeby dítěte v NRP. Jeho chování, prožívání a jednání by mělo odpovídat běžnému očekávanému projevu a mělo by být přiléhavé situaci, v níž se zájemce nachází.
- Zájemce by měl být schopen odpovídajícím způsobem reagovat ve stresových/zátěžových situacích.
- U budoucího náhradního rodiče by mělo být shledáno, že u něho nejsou přítomny známky poruch osobnosti s výrazným dopadem na jeho pečovatelské a vychovatelské schopnosti.
- Zájemce by měl mít do potřebné míry zpracovanou své životní ztráty (např. rozvod, rozchod, úmrtí člena rodiny atp.), které v minulosti zažil. Měl by rozumět procesu truchlení a měl by si být vědom toho, co mu pomohlo se ztrátami se vyrovnat.
- Celkové poznávací schopnosti zájemce by mu měly umožňovat porozumět problematice dítěte v náhradní rodinné péči, včetně schopnosti se v této oblasti dále rozvíjet.

2.4. Sociální prostředí, zvláště bydlení a domácnost

- U budoucího náhradního rodiče by měl být předpoklad, že je schopen vytvářet nové vztahy, tzn., že je schopen budovat vztahy v rámci svého pracovního kolektivu, svého sousedství a v dalších společenstvích.
- Budoucí náhradní rodič by měl mít také místně dostupnou podpůrnou síť (rodiče, sourozenci, přátelé) a měl by být předpoklad, že osoby zahrnuté v jeho podpůrné síti budou svou podporu poskytovat i po příchodu dítěte. Zájemce o NRP, který plánuje, že bude o dítě pečovat sám, by měl mít v podpůrné síti osobu, jež by převzala roli pečovatele v případě nenadálé události.

- Příjmy zájemce o NRP by měly být dostatečné k zajištění potřeb rodiny nejen před výkonem náhradní rodinné péče, ale i po přijetí dítěte do péče.
- Budoucí náhradní rodič by měl být schopen plnit řádně a včas své platební povinnosti. Zájemce, který je či byl dluhově zatížený, by měl mít aktivní přístup k řešení své situace.
- Zájemce by měl rozumět tomu, jaký bude mít dopad výkon náhradního rodičovství na jeho finanční situaci.
- U zájemce, který již náhradním rodičem je, se předpokládá, že u přijatého dítěte řádným způsobem spravuje finanční a majetkové záležitosti v běžném rozsahu.
- Bytové podmínky zájemce o NRP nesmějí ohrožovat zdraví a bezpečí jednotlivých členů domácnosti a zejména příchozího dítěte. Byt by měl být pro dítě fyzicky bezpečným prostředím odpovídajícím potřebám jeho věku.
- Zájemce by si měl být vědom, že je třeba dítěti přicházejícímu do NRP zajistit z hlediska bydlení stabilní prostředí – ve smyslu zabezpečení jistoty, stálosti (např. že dítě potřebuje stálé místo ke spaní, hraní, učení).
- U zájemce o pěstounskou péči na přechodnou dobu se předpokládá, že bude žít v místě, které není mimo dojezdovou vzdálenost služeb, jež potřebuje konkrétní dítě přicházející do NRP (např. pediatr či jiný specialista; školské zařízení).
- U zájemce o pěstounskou péči na přechodnou dobu je vhodné, aby jeho byt nabízel zajištění samostatného pokoje při předpokladu péče o dítě starší pěti let.

2.5. Stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině

- Přijetí dítěte do NRP by mělo být zralým rozhodnutím obou manželů/partnerů, kteří mají zkušenost, že „krize“ do života člověka patří, v minulosti spolu určitými potížemi či zátěžovými situacemi úspěšně prošli a zároveň vědí, co od sebe mohou vzájemně očekávat.
- Zájemce o NRP by měl žít ve společné domácnosti se svým manželem/druhem nejméně po dobu dvou, optimálně tří let. Tato doba je vnímaná jako předpoklad stability vztahu zájemce do budoucna.
- Zájemce o NRP, který nežije v partnerském vztahu, by měl svým životem prokázat, že dokáže udržovat a navazovat partnerské či jiné vztahy.
- Zájemce by měl v rámci rodiny spolupracovat a respektovat potřeby jejích členů, včetně jejich názoru na záměr zájemce přijmout dítě do NRP.
- U zájemce o NRP by mělo být ukončené řízení o úpravě výchovy a výživy a úprava styku u stávajících dětí v rodině.
- V životě zájemce by neměly být v době příchodu dítěte do rodiny přítomny závažné zátěžové situace či změny v rodině, které se týkají jeho partnerského života, dětí v rodině, zdraví, ale i změny bydliště, zaměstnání či ekonomické situace. Pokud se tyto situace nebo změny vyskytnou, mohou narušit fungování rodiny.
- Budoucí náhradní rodič by měl být vyrovnaný se ztrátou, kterou v minulosti zažil. Ztrátou jsou myšleny rozvod/rozchod, úmrtí člena rodiny apod. Od této ztráty by měl v době podání žádosti o NRP uběhnout alespoň jeden rok.
- Těhotenství ženy v průběhu vyřizování žádosti o NRP má vliv na stabilitu manželství a prostředí v rodině a není možné v této době přijmout dítě do NRP.

2.6. Předpoklad vychovávat dítě

- Budoucí náhradní rodič by se měl být schopen z hlediska svých dovedností postarat o dítě, v dostatečné míře a kvalitě rozeznávat a naplňovat jeho potřeby, a to vše s ohledem na specifika potřeb dítěte v NRP.
- Zájemce by měl znát, co dítě daného věku ke svému zdravému vývoji potřebuje.
- Zájemce by měl vědět, jak může probíhat vývoj dítěte v NRP, co má na jeho vývoj vliv a jakými výchovnými metodami k dítěti přistupovat.
- Životní styl zájemce, včetně jeho časových možností, by měl být slučitelný s výkonem NRP.
- Budoucí náhradní rodič, který bude hlavní pečující osobou, by si měl být vědom, že příchod dítěte do rodiny bude znamenat přerušení či výrazné omezení jeho pracovní činnosti. Toto se týká zejména období po příchodu dítěte do NRP, zvláště u dětí předškolního věku a v určitých případech i u dětí školního věku. Je to z důvodu potřeby budování vztahu s dítětem v NRP, které vyžaduje čas strávený s náhradním rodičem.
- Zájemce by měl také znát svá omezení vztahující se k tomu, jakému dítěti není schopen nabídnout svou pomoc a proč.
- Zájemce by měl být otevřený dalšímu sebevzdělávání v oblasti NRP.
- U zájemce o pěstounskou péči na přechodnou dobu, který bude hlavní pečující osobou, se očekává, že bude mít vlastní rodičovské či výchovné zkušenosti, tzn. zkušenost s dlouhodobou celodenní péčí o dítě žijící v domácnosti zájemce o NRP.

2.7. Etnické, kulturní a náboženské prostředí

- Zájemce a jeho rodina by měli mít nediskriminující postoje a hodnoty.
- Je třeba, aby zájemce chápal, že dítě v NRP a jeho rodina může pocházet z odlišného etnického, kulturního a náboženského prostředí, a měl by tuto odlišnost respektovat a tolerovat.
- Víra zájemce by měla být v souladu s potřebami dítěte vyrůstajícího v NRP s ohledem na jeho psychické a fyzické bezpečí.
- Zájemce o NRP by měl být ve své víře a kulturních zvyklostech otevřený k možným kulturním a náboženským odlišnostem svěřeného dítěte. Zároveň by měl mít představu, že potřeby přijatého dítěte mohou narušovat pravidla, jež mu jeho víra přikazuje nebo jsou v jeho etniku či kultuře běžná.
- Zájemce o pěstounskou péči na přechodnou dobu by měl respektovat dítě a brát zřetel na názor jeho rodiče ohledně víry a kulturních zvyklostí dítěte, které přichází do NRP.

2.8. Další skutečnosti pro přijetí dítěte do osvojení nebo pěstounské péče

- Zájemce o NRP by měl být schopen podporovat přijaté dítě v budování jeho identity, tzn., aby dítě znalo svou historii a umělo o ní hovořit.
- Zájemce o NRP by si měl být vědom důležitosti biologické rodiny pro přijaté dítě.
- Zájemce o NRP by měl vědět, jaká je jeho role v rámci týmu sociálně-právní ochrany dětí, a také by u něho měl být shledán předpoklad, že je schopen spolupracovat v rámci týmu SPOD, včetně respektu k jinému názoru ostatních členů týmu.
- Budoucí pěstouni musí být připraveni podporovat dítě v kontaktu s jeho biologickou rodinou, bude-li to v zájmu dítěte.

2.9. Posouzení schopnosti dětí žijících v domácnosti žadatele přijmout dítě do rodiny a vyjádření dětí žadatele k přijetí osvojovaného dítěte nebo dítěte svěřovaného do pěstounské péče do rodiny, jsou-li takového vyjádření schopny s ohledem na jejich věk a rozumovou vyspělost

- Dítě žijící v rodině zájemce by mělo mít pozitivní vztah ke svým rodičům a sourozencům; vztahy v rodině by mělo vnímat jako bezpečné, s přítomnou vzájemnou podporou a důvěrou.

- Dítěti by měly být také náležitě naplňovány jeho potřeby, včetně času stráveného s jeho rodičem.
- Dítě v rodině by mělo být schopné přizpůsobovat se změnám a tuto schopnost prokázat v předchozích životních situacích (příchod do mateřské školy, přechod z mateřské školy na základní školu, změny v rodině atd.).
- Dítě v rodině by mělo být adaptované ve školských zařízeních a dětských kolektivech.
- Dítě v rodině by mělo být sociálně zdatné, tzn. schopné navazovat vztahy, schopné odpoutání od svých rodičů (např. přespávání u prarodičů, kamarádů, pobyt na táborech atd.).
- Zájemce o NRP by měl pro zvýšení předpokladu úspěšnosti náhradní rodinné péče při své úvaze o příchodím dítěti do NRP respektovat určité zásady při párování dětí a zájemců o NRP vycházející z potřeb dětí, které v rodině již vyrůstají, ale i dětí nově přicházejících:
  - do náhradní rodiny by v ideálním případě neměl přijít větší počet dětí, než je stávající počet dětí v rodině;
  - nově přichodící dítě by mělo být mladší než dítě, které již v rodině zájemce o NRP žije;
  - od okamžiku příchodu posledního dítěte do NRP by měla uplynout doba alespoň dvou let, než bude možné uvažovat o příchodu dalšího dítěte do NRP, a to se zřetelem na potřebu adaptace dítěte v NRP v nové rodině. Je třeba mít na zřeteli, že při souběhu NRP se bere zvýšený ohled na děti, jež v NRP již vyrůstají. Pokud se jedná o sourozence dítěte, které v rodině již vyrůstá, je možné učinit výjimku z výše uvedeného, ale se zvýšenou pozorností k potřebám všech dětí a s ohledem na zvýšenou zátěž v rodině.
- Zájemce o pěstounskou péči na přechodnou dobu, v jehož rodině vyrůstá dítě, by měl při svém záměru stát se pěstounem na přechodnou dobu zohlednit potřeby vlastního dítěte a skutečnost, že toto dítě bude vystavené značné zátěži, která by mohla mít negativní dopad na jeho vývoj (střídání/odchody dětí, specifické potřeby či jiná zátěž přichodících dětí, častý vstup cizích osob do rodiny, narušení soukromí rodiny). Pokud navíc v rodině vyrůstá dítě, které je zároveň svěřeno do NRP, je třeba vzít v potaz, že výkonem této formy NRP by mohl být narušen pocit jistoty a stability místa již přijatého dítěte v náhradní rodině. Toto by se opět mohlo negativně odrazit v jeho vývoji.

2.10. Zhodnocení přípravy k přijetí dítěte, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu

- Zájemce o druhé a další dítě by měl absolvovat kurz přípravy v rozsahu doporučeném krajským úřadem. Délka přípravy je odvislá od doby absolvování přípravy před příchodem prvního dítěte do rodiny a dalších skutečností.
- Zájemce o NRP by měl umožnit dítěti vyrůstajícímu v rodině účastnit se individuální či skupinové přípravy určené dětem a spolupracovat v rámci přípravy dětí s lektorem přípravy.

2.11. Posouzení schopnosti žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu pečovat o dítě vyžadující speciální péči a spolupracovat s rodiči těchto dětí

- Zájemce o pěstounskou péči na přechodnou dobu by měl být otevřený dalšímu sebevzdělávání. Také by měl chápat, že smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu je poskytnout dítěti bezpečné prostředí v krizi a připravit ho na přechod do jiného prostředí.
- Zájemce o pěstounskou péči na přechodnou dobu by měl být flexibilní z hlediska časové i místní dostupnosti, měl by být také schopen spolupracovat v týmu, a to jak s pracovníky sociálně-právní ochrany dětí, tak s budoucími pečovateli o dítě (biologickými rodiči či jinými rodinnými příslušníky dítěte, pěstouny, osvojiteli, případně zaměstnanci pobytového zařízení). Je vhodné, aby zájemce o tuto formu NRP s ohledem na potřebu komunikace s pracovníky sociálně-právní ochrany dětí a jinými osobami ovládal základy práce na PC. Rovněž je vhodné, aby byl zájemce aktivním řidičem, a to vzhledem k nutnosti časové a místní dostupnosti pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu.
- Zájemce o pěstounskou péči na přechodnou dobu by měl kromě toho naplňovat také ostatní skutečnosti zmíněné výše v předchozích oblastech.

3. Struktura odborného posouzení, odborní posuzovatelé a jejich role

Proces odborného posouzení trvá přibližně 1 rok od podání žádosti po rozhodnutí krajského úřadu o zařazení (nezařazení) do evidence. V procesu odborného posouzení figuruje několik osob. Každý z nich má svou vymezenou roli, do procesu vstupuje v určitou dobu. Tyto osoby jsou dále v textu označovány jako „posuzovatelé“.

3.1. Sociální pracovník obecního úřadu obce s rozšířenou působností (dále jen „ORP“)

Tomuto pracovníkovi zájemce odevzdá svou žádost. Pracovník provede se zájemcem, případně s dalšími osobami žijícími v domácnosti anamnestický rozhovor, navštíví jej v domácnosti a po doplnění dalších podstatných skutečností vypracuje sociální zprávu a postupuje kopii dokumentace neprodleně krajskému úřadu. Výstupem práce sociálního pracovníka ORP je sociální zpráva.

3.2. Sociální pracovník krajského úřadu (dále jen „KÚ“)

Po obdržení kopie spisové dokumentace sociální pracovník KÚ obvykle vyzve zájemce k osobní konzultaci, v jejímž rámci dochází k upřesnění představ, přání a možností zprostředkování náhradní rodinné péče, k objasnění procesu zařazení žadatelů do evidence a zprostředkování pěstounské péče, objasnění aktuální situace žadatelů a k dohodnutí termínů dalších setkání. Této konzultaci bývá zpravidla přítomen také psycholog pro NRP. Konzultace trvá cca 1 hodinu a není nutné, aby se jí účastnily děti zájemců.

Se sociálním pracovníkem KÚ se zájemce může setkat také při aktuálním sociálním šetření zaměřeném zejména na doplnění informací nezbytných k odbornému posouzení, které nevyplývají ze spisové dokumentace, a to kdykoliv v průběhu řízení, vždy však po dohodě se samotnými zájemci.

Další setkání zájemce a sociálního pracovníka proběhne až v konečné fázi procesu, kdy právě tento pracovník vede celé řízení a před vydáním rozhodnutí zpracovává na základě všech získaných podkladů odborné posouzení zájemců. Sociální pracovník je za tímto účelem pravidelně informován o průběhu příprav. Pro účely zhodnocení všech získaných podkladů je v závěrečné fázi (po ukončení přípravy) realizována společná schůzka, kde je o výsledcích jednotlivých částí procesu vedena diskuse. Výstupem práce sociálního pracovníka KÚ je zpráva ze sociálního šetření, zpráva o odborném posouzení a rozhodnutí o zařazení/nezařazení zájemců do evidence žadatelů.

3.3. Psycholog pro NRP

Psycholog pro NRP provádí výše uvedené zhodnocení charakteristiky osobnosti a psychického stavu, přičemž se zejména zaměřuje na posouzení chování v zátěžových a stresových situacích, k míře agresivity, ke sklonům ke stabilitě či nestabilitě, ke sklonům k neurotickému či únikovému chování, k míře emoční inteligence atd. Psycholog pro NRP hodnotí nejen zájemce, ale všechny osoby žijící v domácnosti zájemce, zejména nezletilé děti. V případě dětí se hodnotí jejich připravenost pro přijetí dalšího člena domácnosti, přičemž zájem dětí (přijatých i těch, které již v domácnosti jsou) je základním měřítkem v celém procesu odborného posouzení. Schopnost chránit práva a potřeby dětí a jejich bezpečí fyzické i psychické je nezbytným předpokladem náhradního rodiče a je také náležitě sledována. Ostatně náhradní rodinná péče je pomoci dítěti a jeho rodině a naopak v žádném případě neslouží k naplnění potřeb zájemců.

Délka psychologického šetření se liší v závislosti na počtu vyšetřovaných osob (dětí) a na individuálních potřebách zájemců. Přibližná délka vyšetření dospělých činí 5 hodin. Vyšetření probíhá prostřednictvím psychodiagnostických metod, kterými jsou v tomto případě zejména psychologické testy a dotazníky, pozorování a diagnostický rozhovor. Výstupem práce psychologa pro NRP je psychologická zpráva, se kterou je zájemce seznámen při závěrečné společné schůzce posuzovatelů a zájemců.

3.4. Lékař pro NRP

Krajský úřad Karlovarského kraje využívá pro účely odborného posouzení externí služby posudkového lékaře Okresní zprávy sociálního zabezpečení v Sokolově. Z tohoto důvodu se lékař pro NRP neúčastní společných jednání, nicméně jeho zpráva vycházející z lékařských zpráv doložených samotnými zájemci je jedním z důležitých podkladů odborného posouzení a je o ní vedena diskuze při závěrečném shrnutí hodnotitelů.

3.5. Lektori příprav

Krajský úřad Karlovarského kraje zajišťuje přípravy zájemců prostřednictvím Poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy v Sokolově, která je součástí příspěvkové organizace Sociální Služby Kynšperk nad Ohří (dále jen „Poradna“).

Hlavními lektory příprav jsou Mgr. Mária Adamkovičová a Mgr. Lucie Veličková

Přípravy mají vlastní strukturu, kdy jednotlivé bloky jsou lektorsky zajišťovány i jinými osobami. Pro základní představu je příprava personálně zajištěna následně:

Lektorskou dvojici Poradny tvoří terapeut a sociální pracovník.

Dětská zdravotní sestra, zaměstnanec KÚ

Sociální pracovníce KÚ

Náhradní rodič

Dítě z náhradní rodiny

4. Forma, obsah a metody příprav zájemců

Přípravy jsou koncipovány jako kombinace skupinové a individuální formy, přičemž je využíváno mj. praktických zkušeností stávajících náhradních rodičů. Mezi užívané metody příprav patří zážitkové sebezkušenostní, arteterapeutické a projektivní techniky, práce ve skupinách, diskuse, hraní rolí, případová řešení, přednášky, interaktivní semináře, samostudium, zpracování zadaných úkolů, videa, filmy, doporučená literatura, příběhy z praxe, domácí návštěvy. Po absolvování kurzu dostanou zájemci rovněž zpracovanou příručku s tématy, které byly probrány v rámci přípravného kurzu.

Příprava dospělých

4.1. Cíl příprav

Cílem příprav je vytvořit si představu o tom, jak budou zájemci v budoucnu (po přijetí dítěte do NRP) fungovat jako rodina. Posuzovatelé potřebují získat kvalifikované informace o zájemcích a vyhodnotit je ve vztahu k přijetí dítěte do NRP. Mimo to je cílem příprav zprostředkování odborných informací o specifikách NRP zájemcům. Dále poskytnout jim potřebné znalosti a dovednosti, které budou potřebovat při péči o přijaté dítě. Přípravy se zaměřují také na nalezení a propracování silných stránek žadatelů ve výše popsaných posuzovaných oblastech, a to ve vztahu k budoucí péči o děti, které vede KÚ v evidenci dětí. Smyslem příprav je ověření předpokladů zájemce směřující k zajištění bezpečného (fyzicky i psychicky), láskyplného a stabilního prostředí pro přijaté dítě.

4.2. Struktura, časový rozsah a obsah přípravy zájemců o první dítě

Z ustanovení § 11 odst. 2 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon“) mimo jiné vyplývá, že časový rozsah přípravy k zařazení žadatele do evidence pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče činí nejméně 48 hodin. Krajský úřad je oprávněn tento časový rozsah snížit u žadatelů, kteří již jednou přípravu dokončili. Je nutné zdůraznit, že povinná časová dotace je určena jako minimální, v praxi je možné tento rozsah zvýšit.

Příprava koncipovaná KÚ Karlovarského kraje probíhá zhruba v rozsahu 52 hodin, a to v následujícím časovém rozložení, obvykle v uvedeném sledu. Jak je však uvedeno výše, rozsah se může měnit a přizpůsobovat individuálním potřebám zájemců.

- 4 h Skupinové setkání, obvykle sobota, zajištěno lektory poradny.
- 4 h Skupinová přednáška, obvykle sobota, lektorsky zajištěno sociálním pracovníkem KÚ.
- 18 h Skupinové víkendové setkání, zajištěno lektory poradny.
- 3 h Domácí příprava, zpracování domácích úkolů.
- 3 h Individuální konzultace, zajištěno lektory poradny.
- 2 h Individuální práce s dětmi zájemců, zajištěno lektory poradny.
- 8 h Skupinová přednáška, obvykle sobota, zajištěno lektory poradny a zdravotní sestrou.
- 2 h Návštěva lektorů v rodině zájemců, zajištěno lektory poradny.
- 4 h Panelová diskuse za účasti příbuzných, známých apod., obvykle sobota, lektorsky zajištěno náhradními rodiči, dítětem v NRP a lektory poradny.
- 2 h Skupinové setkání, obvykle sobota, zajištěno lektory poradny.
- 2 h Závěrečné setkání nad zprávou, zajištěno lektory poradny, psychologem, soc. pracovníkem KÚ

Po obsahové stránce zahrnuje základní část přípravy následující okruhy témat:

- **Potřeby dítěte v NRP a jejich naplňování** (traumata a ztráty dítěte, nenaplněné potřeby dětí v NRP a jejich projevy, reakce na tyto projevy a naplňování potřeb, komunikace s dítětem v NRP). Téma zpracováno v rámci víkendového setkání, formou interaktivního semináře, s využitím zážitkových a sebezkušenostních technik.
- **Problematika attachmentu** (vliv attachmentu na vývoj dítěte, poruchy attachmentu a jejich projevy, rozvoj, léčba / budování attachmentu, principy terapeutického rodičovství). Téma zpracováno v rámci víkendového setkání formou přednášky-zprostředkování teoretických znalostí, zkušeností a příkladů z praxe.
- **Vývojové fáze dítěte a poruchy psychického vývoje** (rizika ve vývoji dětí s raným traumatem, vhodný výchovný přístup, projevy poruch vývoje a jejich léčba, spolupráce s odborníky). Téma zpracováno v rámci víkendového setkání, formou přednášky a diskuze - poskytnutí teoretických znalostí, příkladů z praxe, kazuistiky.
- **Příchod dítěte do rodiny** (zásady předávacího procesu s ohledem na potřeby a ztráty dítěte, převzetí dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu či z pobytového zařízení). Téma zpracováno v rámci skupinové přednášky s lektory poradny a dětskou zdravotní sestrou, formou interaktivního semináře, s využitím příkladů z praxe a kazuistik.
- **Výchova dítěte a respekt k dítěti v NRP** (rozvoj schopností a zájmů dítěte, přiměřená očekávání, respekt k individualitě dítěte - povaha, temperament, kulturní a etnický původ, vlastní tempo psychomotorického vývoje, případná zdravotní omezení, psychické potíže apod., respekt k rodinné historii a původní rodině dítěte). Téma zpracováno v rámci víkendového setkání formou interaktivního semináře, s využitím zážitkových a skupinových technik, vlastních zkušeností žadatelů a příkladů z praxe.
- **Identita dítěte v NRP** (význam biologické rodiny pro budování identity dítěte, zpracování životního příběhu dítěte, včetně příchodu dítěte do náhradní rodiny, kniha života jako nástroj v práci s identitou dítěte, vliv kontaktů s biologickou rodinou na budování identity dítěte, život v pobytovém zařízení / v pěstounské péči na přechodnou dobu jako součást životního příběhu dítěte, pozitivní přístup pečujících osob k biologické rodině). Téma zpracováno v rámci skupinové přednášky s lektory poradny a dětskou zdravotní sestrou, formou interaktivního semináře, s využitím příkladů z praxe a kazuistik.
- **Péče o zdraví dítěte v NRP** (podpora zdravého vývoje, rizikové faktory v péči o zdraví dětí z KÚ a DD, zátěžové faktory v péči, případná zdravotní omezení a jejich léčba). Téma zpracováno v

rámci skupinové přednášky s dětskou zdravotní sestrou, formou zprostředkování teoretických znalostí a osvojení praktických dovedností.

- **Kontakt s biologickou rodinou** (podpora kontaktu dítěte s biologickou rodinou, druhy kontaktů-povídání, telefon, písemný, návštěva atd., pravidla kontaktu s biologickou rodinou, zásady bezpečného kontaktu, příprava rodiny a dítěte na setkání, specifika asistovaných kontaktů, právní rámec v případě pěstounské péče, právo na kontakt s rodiči, rodiče jako zákonní zástupci dítěte). Téma zpracováno v rámci skupinové přednášky se sociální pracovnící KÚ, poskytnutí teoretických a praktických zkušeností, příkladů z praxe, kazuistik.
- **Právní úprava NRP** (formy NRP a jejich konkrétní podoba v praxi, rozdíly osvojení/pěstounská péče/pěstounská péče na přechodnou dobu, proces zprostředkování NRP, práva a povinnosti pěstounů, práva a povinnosti osvojitelů, práva a povinnosti biologických rodičů). Téma zpracováno v rámci skupinové přednášky se sociální pracovnící KÚ, zprostředkování teoretických informací.
- **Systém NRP a spolupráce s odborníky** (náhradní rodič jako člen týmu, spolupráce s institucemi a odborníky, role jednotlivých účastníků, práce s IPOD dítěte, rizikové situace). Téma zpracováno v rámci skupinové přednášky se sociální pracovnící KÚ a taky v rámci víkendového skupinového setkání, zprostředkování praktických zkušeností.
- **Práce s vlastními dětmi zájemce** (jak kontinuálně s vlastními dětmi pracovat na přijetí dítěte v rámci NRP, samostatná dětská příprava, mapování kvality vztahu mezi rodiči a dítětem a jeho schopnosti zvládnout příchod přijatého dítěte, psychická zralost a odolnost, naplnění potřeb dítěte, schopnost sdělování emocí a postojů, kvalita vztahů v rodině, rizika). Zajištěno v rámci individuální přípravy lektory poradny formou rozhovoru s dítětem a skupinové práce s rodinou s využitím projektivních a arteterapeutických technik. Přípravy rovněž využívají zážitkové metody, dětskou literaturu, pohádky či filmy. Předávání informací je vždy přizpůsobeno věku a psychické zralosti dítěte.
- **Rodinný systém zájemce, sociální kontakty a změny po příchodu svěřeného dítěte** (zapojení širší rodiny a blízkých přátel již v procesu příprav, předání základních informací o specifikách dětí v NRP, nakládání s důvěrnými informacemi o dítěti, podpora širší rodiny, vzájemná komunikace, psychohygienu a prevence syndromu vyhoření). Téma zpracováno v rámci skupinových setkání s lektory poradny, a v rámci individuálních příprav v poradně a v návštěvě rodiny zájemce. Dále zadáním domácího úkolu (zpracování genogramu, otázek k zamyšlení a diskusi), studia doporučené literatury nebo shlédnutí filmu.

4.3. Struktura a obsah přípravy zájemců o druhé a další dítě

V případě zájemců o druhé a další dítě se zohledňují primárně potřeby dětí, které v rodině zájemce již žijí, a to jak dětí svěřených, tak vlastních.

Obsah příprav je stanoven na základě předchozího zjištění silných a slabých stránek ve sledovaných oblastech v průběhu výkonu náhradního rodičovství. Při stanovení posuzovatelé vychází z podkladů nejen sociálního pracovníka ORP, ale pokud jsou rodiny doprovázené a podporované neziskovými organizacemi, pak také z jimi poskytnutých informací. V rámci přípravy zájemců o přijetí dalšího dítěte je realizovaná minimálně jedna návštěva v rodině, při které se sleduje interakce členů rodiny.

Příprava probíhá zhruba v rozsahu 30 hodin v následujícím časovém rozložení, obvykle v uvedeném sledu, jak je však uvedeno výše, rozsah příprav může být i větší:

- 3 h Skupinové setkání, obvykle odpoledne v pracovním týdnu, zajištěno lektory poradny.
- 3 h Domácí příprava, zpracování domácích úkolů.
- 2 h Individuální konzultace, zajištěno lektory poradny.

2 h	Individuální práce s dětmi zájemců, zajištěno lektory poradny.
4 h	Skupinová přednáška, obvykle sobota, lektorsky zajištěno sociální pracovníci KÚ
4 h	Skupinová přednáška, obvykle sobota, zajištěno lektory poradny a zdravotní sestrou.
8 h	Skupinové setkání, obvykle sobota, zajištěno lektory poradny.
2 h	Návštěva lektorů v rodině zájemců, zajištěno lektory poradny.
2 h	Závěrečné setkání nad zprávou, zajištěno lektory poradny, psychologem, soc. pracovníkem KÚ

Po obsahové stránce zahrnuje základní část přípravy následující okruhy témat:

- **Systém NRP a spolupráce s odborníky** (náhradní rodič jako člen týmu, spolupráce s institucemi a odborníky, role jednotlivých účastníků, práce s IPOD dítěte). Téma zpracováno v rámci skupinového setkání s lektory poradny formou interaktivního semináře.
- **Právní úprava NRP** (formy NRP a jejich konkrétní podoba v praxi, rozdíly osvojení/pěstounská péče/pěstounská péče na přechodnou dobu, proces zprostředkování NRP, práva a povinnosti pěstounů, práva a povinnosti osvojitelů, práva a povinnosti biologických rodičů). Téma zpracováno v rámci skupinové přednášky se sociální pracovníci KÚ, zprostředkování teoretických informací.
- **Sourozencké konstalace** (změna rodinného systému po přijetí druhého dítěte, prevence rizik, řešení výskytů event. problémů, zátěžové faktory a jejich zvládnání, specifika výchovy „nevlastních“ sourozenců, podpora vazby a pozitivních vztahů). Téma zpracováno v rámci skupinového setkání s lektory poradny formou interaktivního semináře s využitím sebezkušenostních a skupinových technik, příkladů z praxe a kazuistik.
- **Příchod dítěte do rodiny** (zásady předávacího procesu s ohledem na potřeby a ztráty dítěte, převzetí dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu či z pobytového zařízení, příprava dětí na přijetí „sourozence“, příprava rodinného zázemí). Téma zpracováno v rámci skupinové přednášky, formou interaktivního semináře, zajištěno lektory poradny a dětskou zdravotní sestrou.
- **Identita dítěte v NRP** (význam biologické rodiny pro budování identity dítěte, zpracování životního příběhu dítěte, včetně příchodu dítěte do náhradní rodiny, kniha života jako nástroj v práci s identitou dítěte, vliv kontaktů s biologickou rodinou na budování identity dítěte, život v pobytovém zařízení / v pěstounské péči na přechodnou dobu, jako součást životního příběhu dítěte, pozitivní přístup pečujících osob k biologické rodině). Téma zpracováno v rámci skupinové přednášky s lektory poradny a dětskou zdravotní sestrou, formou interaktivního semináře a osvojením praktických dovedností, s využitím příkladů z praxe.
- **Výchova dítěte a respekt k dítěti v NRP** (rozvoj schopností a zájmů dítěte, přiměřená očekávání, respekt k individualitě dítěte-povaha, temperament, kulturní a etnický původ, vlastní tempo psychomotorického vývoje, případná zdravotní omezení, psychické potíže apod., respekt k rodinné historii a původní rodině dítěte). Téma zpracováno v rámci skupinové přednášky formou interaktivního semináře, s využitím zážitkových a skupinových technik, vlastních zkušenosti žadatelů a příkladů z praxe.
- **Práce s dětmi zájemce a příprava dětí** (jak kontinuálně s dětmi pracovat na přijetí dítěte v rámci NRP, mapování kvality vztahu mezi rodiči a dítětem, schopnost zvládnout příchod přijatého dítěte, psychická zralost a odolnost dětí, naplnění potřeb dítěte, vztahy v rodině, schopnost sdělovat své pocity a postoje, schopnost zvládnout dělit se o pozornost, posouzení vztahů v rodině a rizik). Zajištěno v rámci individuální přípravy lektory poradny formou rozhovoru s dítětem a skupinové práce s rodinou s využitím projektivních a arteterapeutických technik. Přípravy rovněž využívají zážitkové metody, dětskou literaturu, pohádky či filmy. Předávání informací je přizpůsobeno věku a psychické zralosti dítěte.

- **Rodinný systém zájemce, sociální kontakty a změny po příchodu svěřeného dítěte** (zapojení širší rodiny a blízkých přátel již v procesu příprav, předání základních informací o specifikách dětí v NRP, nakládání s důvěrnými informacemi o dítěti, podpora širší rodiny, vzájemná komunikace, psychohygiena a prevence syndromu vyhoření). Téma zpracováno v rámci skupinového setkání, dále individuálních příprav v poradně a v návštěvě rodiny zájemce lektory poradny, taky zpracováním domácího úkolu (samostudium doporučené literatury nebo sledování naučného filmu).

4.4. Struktura a obsah přípravy pěstounů na přechodnou dobu (dále jen „PPPD“)

Časový rozsah přípravy zájemců o PPPD je ze Zákona stanoven na dobu nejméně 72 hodin. KÚ Karlovarského kraje koncipuje jako základní přípravu, viz bod 4. 2., která je doplněna o dalších minimálně 20 hodin vzdělávání, přičemž i zde záleží na zvážení posuzovatelů, zda se jedná o dostatečnou časovou dotaci s ohledem na vyhodnocené individuální potřeby zájemců. Stejně tak je možné v případě PPPD, kteří již přípravu dříve absolvovali, časový rozsah snížit.

Navazující příprava na základní přípravu probíhá zhruba v rozsahu 24 hodin, a to v následujícím časovém rozložení, obvykle v uvedeném sledu. Jak je však uvedeno výše, rozsah se může měnit a přizpůsobovat individuálním potřebám zájemců.

8 h	Skupinové setkání, obvykle sobota, zajištěno lektory poradny a dětskou zdravotní sestrou.
8 h	Skupinové setkání, obvykle sobota, zajištěno lektory poradny a dětskou zdravotní sestrou.
2 h	Individuální práce s dětmi zájemců, zajištěno lektory poradny.
6 h	Skupinové setkání, obvykle sobota, zajištěno lektory poradny a dětskou zdravotní sestrou.

Po obsahové stránce je příprava žadatelů o PPPD doplněna o následující témata:

- **Role PPPD v rámci systému sociálně-právní ochrany dětí. Zařazení do evidence, přijetí dítěte do péče** (nastavení komunikace s pracovníky ORP a KÚ, vymezení rolí a s tím souvisejících kompetencí, zařazení do evidence – úkoly, nastavení plánu výkonu PP, pohotovost před přijetím dítěte do péče, co s sebou do předávajícího subjektu, informace o původní rodině, postup při převzetí novorozence / staršího dítěte, specifika péče o novorozence umístované do PPPD - syndrom fetálního alkoholového syndromu, syndrom NAS, riziko infekce žloutenky typu C, děti předčasně narozené apod., specifika péče o starší děti umístěné u PPPD - jak s dětmi komunikovat o dané situaci, budování bezpečného attachmentu, předávací proces bezpečnou formou pro dítě - fáze seznamování, úskalí předávacího procesu - bezpečné navázání dítěte na nové pečující osoby, prevence traumatu ze ztráty, klíčové okamžiky pro nastavení IPOD-u). Téma zpracováno v rámci skupinového setkání s lektory poradny a dětskou zdravotní sestrou formou interaktivního semináře předáním teoretických a praktických znalostí, s využitím skupinových technik, diskuze, příkladů z praxe a kazuistik.
- **Průběh PPPD a příprava na zprostředkování, obsah a forma pravidelného vyhodnocování situace dítěte, vedení záznamů** (vedení pravidelných záznamů o dítěti v PPPD, fotodokumentace vývoje dětí, kontakt s původní rodinou dítěte, deník života, kniha života, život pěstounské rodiny v průběhu péče, pěstounská rodina a okolí, práce s osobními informacemi dítěte, co je zprostředkování NRP, jak se připravit na zprostředkování, příprava podkladů, specifika při předávání do původní rodiny, příprava pěstounů, příprava přebírající rodiny, příprava dítěte). Téma zpracováno v rámci skupinového setkání s lektory poradny a

dětskou zdravotní sestrou formou interaktivního semináře předáním teoretických a praktických znalostí, s využitím skupinových technik, diskuze, příkladů z praxe a kazuistik.

- **Předávání dítěte z PPPD a regenerace rodiny** (účastníci předávacího procesu, role zúčastněných objektů, IPOD v procesu předávání, obecné principy předávání, fáze předávacího procesu – seznámení, načtení péče, přebírání péče, příprava definitivního předání, provázení po předání, vyhodnocení průběhu PPPD, odpoutání pěstouna na přechodnou dobu – vyrovnání se s odchodem dítěte, odpočinek pěstouna po předání dítěte, supervize / reflexe průběhu péče o dítě, regenerace pěstounské rodiny, příprava na přijetí dalšího dítěte). Téma zpracováno v rámci skupinového setkání s lektory poradny a dětskou zdravotní sestrou formou interaktivního semináře předáním teoretických a praktických znalostí, s využitím skupinových technik, diskuze, příkladů z praxe a kazuistik.

- **Příprava dětí** (psychická zralost dětí, mapování kvality vztahu mezi rodiči a dítětem, schopnost zvládnout příchod přijatého dítěte, odolnost vůči změnám a zásahu do soukromí, schopnost zvládat emočně náročné situace, dělit se o pozornost rodičů a vyrovnat se se ztrátou, naplnění potřeb dítěte, vztahy v rodině, schopnost sdělovat své pocity a postoje, schopnost pochopení NRP, jak kontinuálně s dětmi pracovat na přijetí dítěte v rámci NRP, vedení rodičů k další kontinuální přípravě a práci s vlastními dětmi). Zajištěno v rámci individuální přípravy lektory poradny formou rozhovoru s dítětem a skupinové práce s rodinou s využitím projektivních a arteterapeutických technik. Přípravy rovněž využívají zážitkové metody, dětskou literaturu, pohádky či filmy. Předávání informací je přizpůsobeno věku a psychické zralosti dítěte.

5. Společné shrnutí posuzovatelů se zájemci, odborné posouzení a rozhodnutí

Jak je popsáno v rámci tohoto dokumentu, zahrnuje odborné posouzení několik fází a různých činností. Závěrečným krokem v odborném posuzování je důsledné zhodnocení všech podkladů, které byly v rámci procesu odborného posuzování získány. Hodnocení probíhá formou osobního setkání posuzovatelů (psycholog pro NRP, sociální pracovník KÚ, lektori přípravy) a zájemců.

Podklady pro odborné posouzení, tedy zpráva psychologa, zpráva lékaře, zpráva z přípravy, sociální zpráva, zpráva ze sociálního šetření atd. obsahují fakta, včetně odůvodnění všech zjištění. Nejedná se o dojmy a názory, jde o popis viděného, slyšeného a změřeného ve vztahu k nastaveným kritériím odborného posuzování v bodě 2 a zejména ve vztahu k bezpečí dětí přijatých i vlastních. Zprávy obsahují také doporučení k práci se zájemci v případě zjištění nějakých potřeb v oblasti stanovených kritérií.

V rámci společné schůzky je zájemce seznámen se všemi podklady, následně je nad výsledky vedena společná diskuse. Odborné posouzení zahrnuje také vyjádření zájemce k uvedeným podkladům.

Odborné posouzení provede krajský úřad do 30 dnů od zjištění všech potřebných skutečností. Z odborného posouzení se následně rovněž vypracuje zpráva, která slouží jako podklad pro rozhodnutí o zařazení/nezařazení do evidence žadatelů.

Rozhodnutí KÚ zájemcům zašle nebo se dohodnou na osobním převzetí. V případě zamítavého rozhodnutí je zájemce vyzván k seznámení s podklady, které k takovému rozhodnutí vedly a může se k nim znovu vyjádřit.